

2005

ACCIDENTAL SPACE

Barbara Visser

1

Verscholen achter de laptop

Masterplan of niet, de schaal en de versnippering van de Zuidas veroorzaken pleinvrees.

De naam is Zuidas zonder de maar dat klinkt letterlijk stom. Over vijf jaar, als we er aan gewend zijn, hoort niemand meer dat er een lidwoord mist voor Zuidas, maar dan moet het wel eerst een tijdje zonder gezegd zijn.

Geen paniek. Even diep ademhalen. Concentreren op een onderdeel dat het geheel weerspiegelt. De fractal-theorie zal hier toch ook wel ergens van toepassing zijn.

Als je toch ergens op moet focusen, waarom dan niet op het ING House, het futuristisch bedoelde kantoor met de vele pejoratieve bijnamen dat desondanks door iedereen fan-tas-tisch gevonden wordt.

Het bouwwerk heeft een eigen website, waarop men een virtuele tour kan doen. De beschrijvingen van de architectuur, het meubilair en het weidse uitzicht van het gebouw roepen de sfeer op van het hypermoderne kantoorgebouw dat Monsieur Hulot in de film Playtime (Jaques Tati, 1967) bezoekt, en dat bij Hulot grote verwarring veroorzaakt. Hij raakt alsmaar in conflict met de nieuwste technische snufjes die overall onverwacht opduiken in de kantoorflat. Het moderne dringt zich zo aan hem op, dat hij zich nauwelijks meer een houding weet te geven. De andere bezoekers lijken zich daarentegen prima te schikken in hun rol van figuranten, die de ster van het gebouw doen stralen.

De website van het ING House vermeldt:

De Boardroom heeft een gedeeltelijk glazen vloer die een geheel vormt met een gebogen, schuin oplopende glazen wand. Brede lamellen fungeren als zonwering. Van hieruit kijkt men richting het westen uit over de Nieuwe Meer en heeft men zicht op een groot deel van de ringweg. In de verte ligt Schiphol. De grootte van de vergadertafel is variabel in te stellen.

In één ding onderscheidt het ING House zich duidelijk van het kantoorgebouw in Tati's film; waar bij Tati het rijk der planten is gereduceerd tot een Chrysant op een dameshoedje, in het ING ruimteschip zijn planten de X-factor. Het staat symbool voor kwaliteit, duurzaamheid en groei, en zal alle kritiek zal doen verstommen:

In de noord-loggia heerst de sfeer van een oerwoud. De tuin hier verbindt het oostelijk en westelijk deel van de verdieping. De binnentuinen worden als visuele hoogtepunten van het gebouw beschouwd.

Op deze etage heeft men zicht op de grote buitenpatio die begint op de 8e waarin acht grove dennen groeien tussen koningsvarens en bosbessen. In de palmenkas worden evenementen zoals afscheids- en jubileumrecepties gehouden, tussen de acht hoge Livingstone-palmen in verrijdbare bakken. Door een speciaal ontwerp doen deze ook dienst als statafels. Een niet alledaagse receptieruimte.

In werkelijkheid is het gebouw op een Teletubbie-talud geplaatst. Maar de medewerkers vinden het heerlijk om er te werken zo blijkt uit de quotes van de werknemers die van hoog tot laag zijn geïnterviewd. Gelukkige werknemers, het is er eindelijk van gekomen. Een lid van de raad van bestuur meldt op de website:

“Er is hier zo veel meer aan kwaliteit dan in het vorige gebouw. Ik vind het een fantastische werkomgeving – echt optimaal, met uitzonderlijk veel ruimte voor interactie. Ik maak veel gebruik van de glazen trap die de 8e, 9e en 10e verdieping met elkaar verbindt – niet alleen vanwege de korte communicatielijnen, maar ook om wat extra lichaamsbeweging te krijgen.”

2

Er op uit

Het is 23 maart en zo ziet de wereld buiten er ook uit. Er zijn nu geen redenen meer te verzinnen om de Zuidas nog langer te mijden. Op het WTC plein word je verwelkomd door een woud van ge- en verbodsborden. Uit het hoofd citeer ik:

Zij die hun stalen ros niet in het altijd mudvolle rek parkeren zullen niet meteen afgeknald worden, maar de fietsen gaan linea recta naar het asiel bij Halfweg, NB sloten worden niet vergoed. Mensen in tweedelig pak eten hun Ciabatta Mozzarella in de schelle zon. Ze zitten daarbij op de brede rand van een plantenbak waarin magere nieuwe boompjes geplant zijn. De naambordjes die ze op hebben zijn breder dan hun stam. Er is een fotoshoot aan de gang in de glimmende broodjeszaak op de begane grond. Een meisje met een werkloos reflectiescherm flirt

met een ouder crewlid. Het scherm draait met haar mee in verlegenheid. Filmen is ook hier wachten met glamour. De scène in kwestie gaat over een jongen in een zandkleurig pak die een broodje Mozzarella eet. Aan zijn kostuum zie je dat hij bij de film hoort; echte mensen hebben vrijwel nooit een zandkleurig pak aan.

2.1

Het Projectbureau

Het projectbureau onderscheidt zich van de rest van de WTC vormgeving door tekstflarden in matte letters op glazen deuren. Binnen hangen drie wandvullende afbeeldingen van het gebied. Links van vloer tot plafond een luchtfoto, daarnaast een getekende kaart, en op de muur rechts daarvan een schematische weergave van de Zuidas.

De menselijke aanspreekpunten wisselen lunch-ideeën uit over de kantoorheg.

Aan een pilaar in de ruimte hangen doorzichtige houdertjes waarin glanzende A-4 folders staan van projecten aan de Zuidas; Gershwin, Vivaldi, Mahler. Een net opgeleverd gebouw is in de folder nog een utopische airbrush-projectie. Het heeft een glanzende gevel waar de terreurbarsten onderdeel van het ontwerp zijn. Post-retro-modern lijkt hier de beste term voor. De folder scheidt op over het feit dat het gebouw in ruim een maand tijd door middel van een glijbekisting is opgetrokken. Dit is gedaan door 24 uur per dag beton te storten vanaf de bodem van de bouwput tot de huidige hoogte van 95 meter. 3,166667 meter per dag. Dat lijkt niet veel, maar is het wel.

Een grote maquette neemt de helft van de ruimte in. Schaalverandering is altijd welkom, vooral als je er zelf van groeit.

Vanuit dit perspectief nadenken over de eventuele verheffing van een toekomstig stadscentrum, maar het niet zo noemen, is comfortabel. De kunstenaar kan niet anders dan sceptisch staan tegenover de kunstmatige of beter gezegd gekunstelde manier waarop de vooruitgang hier vorm krijgt, maar cynisme is niet constructief in het licht van de vooruitgang.

Eigenlijk is de enige functie van een kunstmatige structuur om het toevalselement te kunnen onderscheppen. Zonder de inzet van het geregisseerde toeval blijft er, zelf op deze schaal, een autistische 1:1 maquette over waarin alleen de stippen kauwgum op straat het toeval nog vertegenwoordigen. Zie hier in een notedop de taak van de kunstenaar. Gewapend met vlindernet over de Zuidas scheren om het toeval te betrappen. Kunnen we al zeggen: over Zuidas te scheren of hebben we de nog nodig?

Nog even een fotootje nemen in de hal van het WTC en dan verder scheren. Nergens een guard te bekennen, tot je een foto maakt natuurlijk. Snel een onschuldig toeristenmasker opzetten en je bent zo weer verdachte-af.

2.2

Afdwalen

Wat er opvalt als je over de Zuidas fietst is het oorverdovende lawaai. Het is verschrikkelijk. Niet te harden. De bouwwerken, de snelweg, de trein, de vliegtuigen, de wind. Hier kan maar weinig overleven. Het woord pandemonium borrelt spontaan op, en dat doet het anders nooit. Dat dit woord voor het eerst is gebruikt in John Miltons' epos Paradise Lost maakt de zaak er niet veel beter op. De optimist en de projectontwikkelaar denken hier, behalve aan geld, geld en nog eens geld, dat de bouwgeluiden ooit zullen verstommen. En dan? Dan hoor je Vivaldi, of Mahler-4.

De mens heeft haar leefomgeving wel veranderd sinds het stenen tijdperk, maar opereert volgens de wetenschap verder nog altijd op een rudimentair niveau. Stel je voor: een paar Jacksonii Kameleons gaan in een hypermodern interieur op schaal wonen, waarin hun geluk en verdriet continue wordt geobserveerd door de camera (waar hebben we dat eerder gezien?). Het appartement wordt ingericht met de beste Vitra-meubeltjes, een indoor fontein-sculptuur, en natuurlijke elementen zijn in geabstraheerde vorm toegepast.

De gracieuze en gecontroleerde bewegingen van dit exotische dier passen naadloos in de strakke vormgeving van de woning, maar de sinds de oertijd niet veranderde levensstijl van de kameleon zal op den duur een vernietigend effect hebben op de omgeving; uitwerpselen, vliegen en aangevroten kakkerlakken zullen het interieur tekenen. Kunnen we de evolutie van deze oer-beestjes versnellen door ze in een gemoderniseerde omgeving te zetten, in plaats van ze altijd maar in simulaties van bemoste rotspartijen onder te brengen.

Het opvallendst aan de Jacksonii zijn drie grote hoorns op de neus. Deze hoorns zijn totaal uit verhouding met de rest van het lichaam. Door die karikaturale trekken komt het dier heel onnatuurlijk over. Het ziet er uit als een beetje mislukt Disney figuurtje, voor de grap op vrijdagmiddag bedacht door een tekenaar.

De maquette van de Zuidas zou een alternatieve biotoop kunnen zijn voor onze Jacksonii. Het filmpje dat er dan van gemaakt wordt, zou sterk doen denken aan houderig geanimeerde fantasy-monsterfilms zoals King Kong uit 1933, die vooral effectief zijn door de aandoenlijkheid ervan.

Terug op de fiets. Ik passeer een witte lijntekening op de weg, de contouren van een lichaam. Met een schok denk ik terug aan mijn toenmalige schoonmoeder, die na een fietstochtje in het Amsterdamse Bos werd doodgereden door een dagdromende truckchauffeur. In de laatste werkzame uren van zijn leven, op de dag voor zijn pensionering gebeurde het. De dode

hoekspiegel stond nog ter discussie.

3

Zuidas ABC

(vrij naar Gustave Flauberts' Dictionnaire des idées reçues)

A

Ambitie – Begint alles mee. Wat ermee begint vermeldt het verhaal niet.

B

Beethoven – Belangrijke componist. Last van doofheid.

Bereikbaarheid – Is tegenwoordig een op zichzelf staande kwaliteit. Zowel fysiek als virtueel ben je nergens zonder.

C

Concept-visie – Een idee met ambitie waarvan de inhoud zich binnenkort zal aandienen.

Composer – Heeft behalve het woord zelf niets met componisten te maken.

D

Dokmodel – Wanneer bereikbaarheid en esthetiek niet samen gaan.

Duurzaamheid – Woord dat je gebruikt als je genoeg hebt van de kritiek dat het je alleen om geld gaat.

E

Energie – Kun je op besparen.

F

Funciemenging – Hebben alle partijen baat bij.

G

Gershwin – Belangrijke componist. Inspiratie bij grote bouwprojecten.

H

Hoge gebouwen – Vangen veel wind. Zie: Windhinder.

I

Infrastructuur – Is altijd voor verbetering vatbaar.

ING House – Hoe men vroeger dacht dat de toekomst er uitzag. Populair gebouw ondanks algemeen aanvaarde lelijkheid.

J

Jonge Professionals – Hoe professioneler, hoe sneller oud.

K

Kunst – Heeft het overal moeilijk.

Kiss & ride – De grens van de bereikbaarheid.

L

Liefdewerk – Schijnt nog te bestaan. Zie sportclubs.

M

Mahler – Belangrijke componist. Een cijfer achter de naam zetten maakt er een titel van.

Museumkavel – Stuk grond dat geen bank wil hebben.

Masterplan – Groot idee, meestal van één man. Zie: Pi de Bruijn.

Milieu – Betekent ook hier niet: omgeving.

N

Noord-Zuidlijn – Lijn die ook van Zuid naar Noord loopt.

O

Ontwikkeling – Je kunt de kar duwen of trekken.

Openbare ruimte – Niet voor fietsen buiten de daarvoor bestemde rekken.

P

Proefstrook – Stukje grond waar blunders nog gecorrigeerd kunnen worden.

Pi de Bruijn – Zie: Masterplan

Q

Quarantaine – Is meestal het woord bij de Q.

R

Ruimtelijke ordening – Term die de angst voor het nieuwe wegneemt.

Recreatie – Schijnt belangrijk te zijn, maar niemand kan uitleggen waarom.

Rust – Is iedereen naar op zoek.

S

Strategie – Hedendaagse manier van de toekomst voorspellen. Is nodig om te slagen. Zie:

Ambitie

Spel – Iets met knikkers.

Sportclubs – Liefdewerk. Worden getolereerd. Zie:

Functiemenging.

T

Toplocatie – Heeft wel degelijk met hoogte te maken.

U

Uitgangspunten – Ambitie en Strategie vertaald naar A-4.

V

Vivaldi – Belangrijke Componist. Laat zich niet devalueren.

Visie – Woord dat het altijd goed doet bij presentaties.

Voetgangers – Lopen meestal in de weg. Doen het décor in de brochures goed uitkomen.

Voorzieningen – Aan alles wordt gedacht, vooral waar men nu aan denkt.

Verkeer en vervoer – Zie: Bereikbaarheid, zie: Dokmodel. Zie Infrastructuur Zie: Kiss & ride

Zie: Milieu. Zie: Noord Zuidlijn. Zie: Openbare ruimte. Zie: Ruimtelijke Ordening.

W

WTC – Stond vroeger in de woestijn. Gebouw waar het allemaal mee begon. Zie: Ambitie.

Wonen – Functie die spookbeeld uit de VS tegen moet gaan.

Water – De mens bestaat voor 64 procent uit water.

Wensbeeld – Er moet iets te wensen overblijven.

Windhinder – Er zijn geen problemen, alleen uitdagingen.

X

X- factor – Heette vroeger het hebben.

Y

IJ Oever – Het intellectuele broertje van Zuidas.

Z

Zuidas – Proberen te gebruiken zonder de ervoor

Related posts:

1. [In/Out of Public Space](#)
2. [In/Out of Public Space](#)